

**Vabariigi Valitsuse määruse „Vabariigi Valitsuse 20. detsembri 2007. a määruse nr 262
„Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse kord“ muutmise“ eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõuga muudetakse Vabariigi Valitsuse 20. detsembri 2007. a määrust nr 262 „Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse kord“ (RT I, 24.09.2024, 9; edaspidi *RSVKK*).

Kaitsetööstusega, sealhulgas sõjarelvade, nende laskemoona ja lahingumoonatootmisega seotud julgeolekuohud erinevad tavapära majandusjulgeolekuga seotud ohtudest. Eesti kaitsetööstus osaleb riigikaitse eesmärgi täitmisel ning on Kaitseväe, teiste riigiasutuste ja Eesti liitlasriikide partner sõjaliste võimete loomisel, et tagada Eesti riigi, Euroopa Liidu ja Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni sõjaline kaitse. Seetõttu tunnevad Eesti kaitsetööstuse vastu suurt huvi ka riigi suhtes vaenulikud eriteenistused ning kaitsetööstust puudutav teave võib teatud juhtudel vajada kaitsmist ka riigisaladusena. See võimaldab kindlustada, et riigi julgeoleku seisukohalt tundlikku teavet töödeldakse ainult nõuetele vastaval alal või akrediteeritud töötlussüsteemis ning seda teevad usaldusväärsed juurdepääsuõiguse ja teadmishajadusega isikud.

Eelnõu on seotud Riigikogus vastu võetud relvaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadusega (468 SE). Muudatus on tingitud riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduses (edaspidi *RSVS*) uue salastamise aluse loomisest.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Välisluureameti ja Kaitseministeeriumi ametnikud. Eelnõu õiguslikku kvaliteeti on kontrollinud Kaitseministeeriumi õigusloome valdkonna juht Eda Loo-Suun (eda.loo-suun@kaitseministeerium.ee). Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Luisa Tõlkebüroo eesti keele vanemtoimetaja Helen Noormägi (helen.noormagi@luisa.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb ühest muudatusest.

Eelnõuga täiendatakse *RSVKK* § 5 uue lõikega 6¹, milles on sätestatud uus salastamisalus, mille kohaselt on riigisaladuseks sõjalise otstarbega asja projekteerimist, valmistamist ja kohandamist käsitlev teave, salastamise tähtaeg ning salastamise taseme kord.

Uue salastamisaluse sõnastuses tuleb tähelepanu pöörata järgmisele.

„Sõjalise otstarbega asi“ on üldmõiste, millega on soovitud hõlmata võimalikult laia ringi asju, mida kaitsetööstus toodab, piiritledes neid samas sõjalise otstarbega. Asja (mõnes õigusaktis ka kauba või toote) tunnus „sõjalise otstarbega“ või „sõjaline“ on eri kontekstis kasutusel nii praegu muudetavas relvaseaduses kui ka riigihangete seaduses ja strateegilise kauba seaduses. Selle alla kuuluvad sõjarelvad, nende olulised osad, sõjalise otstarbega laskemoon, lahingumoon, lahingutehnika ning kaitseotstarbeline erivarustus.

Sätte alusel on võimalik salastada teavet kõigi tootmistsüklis tehtavate toimingute kohta alustades projekteerimisest (sh kaitsmist vajavatest tehnoloogilistest lahendustest) ning lõpetades valmistamise ja kohandamisega (sh parandamise ja ümbertegemisega relvaseaduse §-de 66 ja 67 tähenduses). Muu hulgas on võimalik salastada teavet nende toimingute sisu, tegemise koha ja tegijate kohta. Lisaks on eraldi esile toodud teave asja omaduste (sh kasutusomaduste ja tehnoloogiliste lahenduste) kohta, sest see ei ole alati projekteerimist või valmistamist puudutava teabega kaetud.

RSVKK täpsustuse järgi on võimalik salastada teavet üksnes selliste sõjalise otstarbega asjaga tehtavate toimingute kohta, mida tehakse Eesti riigi tellimusel. Teabe salastamise saab otsustada ainult Eesti riik, sest teabe salastamine on Eesti riigi huvides. See ei tähenda, et sõjalise otstarbega asja, mille kohta käivast teabest osa on salastatud, ei ole ettevõtjatel võimalik välisriikidele müüa. Enamiku Eesti jaoks oluliste välisriikidega on sõlmitud salastatud teabe vastastikuse kaitse lepingud. Lepingute alusel on ettevõtjatel võimalik müüa ka välisriikidele sõjalise otstarbega asju, mille kohta käivast teabest mingi osa on Eesti riik salastanud.

Uus salastamise alus loob sõjalise otstarbega asjadega seotud teabe salastamiseks võimaluse, mitte kohustuse. Asjakohatu oleks selle alusel salastada avalikkuse üldteada teavet või teavet, mida peab sõjalise otstarbega asjade käitlemise käigus töötleva hulk juurdepääsuõiguseta isikuid. Ebatõenäoline on vajadus salastada teavet lihtsate sõjalise otstarbega asjade tootmise kohta (nt riidevarustus, lihtne laskemoon), mille puhul ei ole tootmisahelat puudutavat teavet vaja varjata. Eelkõige võimaldab säte salastada teavet (kõrg)tehnoloogiliste lahenduste kohta, mille vastu on vaenulikel välisriikidel suurem huvi.

Salastada saab üksnes sellist teavet, mille avalikuks tulek kahjustaks Eesti Vabariigi julgeolekut. RSVS § 3 punkti 1 järgi on riigisaladus selline teave, mis vajab avalikuks tuleku eest kaitset Eesti Vabariigi julgeoleku tagamise huvides.

Teavet võib salastada mitmel (s.t salajasel, konfidentsiaalsel või piiratud) tasemel ja mitmesuguseks tähtjaks (kuni 30 aastaks). Sarnast paindlikkust võimaldavad RSVKK § 5 lõike 1 punkt 13 ja lõike 6 punkt 13, aga ka § 7 punkt 6. Neist esimeste puhul on ette nähtud, et see teave salastatakse RSVKK § 22 lõike 1 punkti 17 alusel kehtestatud korras. Viidatud punkti järgi reguleeritakse töötleva üksuse salastatud teabe kaitse juhendis muu hulgas sellise riigisaladuseks oleva teabe salastatuse taseme määramise korda, mida võib RSVKK kohaselt salastada mitmel tasemel. Kõnealusel juhul on selleks töötlevaks üksuseks riikliku taustaga tellija, s.t hankija riigihangete seaduse tähenduses, sealhulgas riik või riigiasutus, muu avalik-õiguslik juriidiline isik või riigi asutatud eraõiguslik isik. Tellija (hankija) peab salastatud teabe kaitse juhendis kehtestama korra, milles on ette nähtud, kes otsustab ja millistest kaalutlustest lähtuvalt, milline teave tuleb salastada ning mis tasemel ja mis tähtjaks. Teave selle kohta, millise osa, millisel tasemel ja milliseks tähtjaks konkreetsel juhul tellitava sõjalise otstarbega asja kohta käivast teabest on tellija RSVKK § 22 lõike 1 punkti 17 alusel kehtestatud korras salastanud, tuleb täpsustada sõjalise otstarbega asja tellimiseks sõlmitavas tsiviilõiguslikus lepingus (nt eraldi julgeolekulisas).

3. Eelnõu terminoloogia ja vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõus on loodud ja määratletud uus termin „sõjalise otstarbega asi“. Termin on täpsemalt lahti seletatud käesoleva seletuskirja punktis 2.

4. Määruse mõjud

Muudatustel on vahetu positiivne mõju riigi julgeolekule, sest eelkõige võimaldab säte salastada teavet sõjalise otstarbega (kõrg)tehnoloogiliste asjade kohta, mille vastu on vaenulikel välisriikidel suurem huvi. Sellega tagatakse sõjalise otstarbega asjade efektiivsus nende lahinguolukorras kasutamise vajaduse korral. Muudatus võimaldab paremini kindlustada, et riigi julgeoleku seisukohalt tundlikku teavet töödeldakse ainult nõuetele vastaval alal või akrediteeritud töötlussüsteemis ning seda teevad usaldusväärsed juurdepääsuõiguse ja teadmisyajadusega isikud.

Mõju peamine sihtrühm on kaitsetööstusettevõtted, kes projekteerivad, valmistavad, parandavad või teevad ümber sõjalise otstarbega asja –mõjutatud isikute arv on väike. Uue salastamisaluse loomine ei tähenda, et riigisaladusena on vaja kaitsta kogu sõjalise otstarbega asja projekteerimist, valmistamist või kohandamist käsitlevat teavet, sest üldjuhul sellise teabe avalikuks tulek Eesti Vabariigi julgeolekut ei kahjusta. Sõjalise otstarbega asjaga seotud teavet salastatakse seetõttu pigem harva.

Riigisaladusena salastamine ei muuda teavet riigi omaks ehk ettevõtte poolt loodud teave jääb endiselt ettevõtte omaks, kui tsiviilõigusliku lepinguga pole kokku lepitud teisiti. Riik peab ettevõtte ärisaladust või ka intellektuaalomandit hoidma ärisaladuse ja intellektuaalomandi kaitse reeglite kohaselt. Teiselt poolt annab teabe riigisaladusena salastamine ettevõtetele kindluse, et nende loodud tundlik teave on ka riigi poolt täiendavalt kaitstud.

Mõju ulatus võib teabe salastamisel olla mõõdukas, sest salastatud teabe töötlemise tingimuste loomine nõuab ressursse, arvestades eelkõige administratiiv- või turvaala loomist ning elektrooniliste töötlussüsteemide loomist ja akrediteerimist.

5. Määruse rakendamise seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

RSVKK § 5 muudatus ei too automaatselt kaasa kulu, sest sellega luuakse üksnes õiguslik alus teabe salastamiseks, millega võib töödelda üksnes Eesti riigi tellimusel loodud kuni salajasel tasemel salastatud teavet.

Ettevõtja, kelle toodetava sõjalise otstarbega asjaga seotud teabest osa salastatakse, peab sõltuvalt teabe salastatuse tasemest looma kas administratiiv- või turvaala. Salastatud teabe elektroonilise töötlemise vajaduse korral tuleb lisaks luua töötlussüsteem ja see akrediteerida. Nimetatud tegevustega kaasnevad kulud, kuid nende suurust ei ole võimalik välja tuua, sest see sõltub turva- või administratiivala suurusest, konkreetse ruumi turva- või administratiivalaks kohandamiseks vajalike ehitustööde mahust, sellest, kas vaja on ka töötlussüsteemi ning töötlussüsteemi suurusest ja asukohast ruumis jne. Eeldatavasti võib selleks kuluda mõnest tuhandest eurost mitmekümne tuhande euroni.

Otsest rahalist tulu määruse rakendamise eeldatavasti ei kaasne. Kaudselt on tulu see, et sõjalise otstarbega asjaga seotud tundlik teave on kaitstud, mille tulemusel väheneb tõenäosus, et

sõjalise otstarbega asja lahinguolukorras kasutamise korral on vastane suutnud välja töötada efektiivsed vastumeetmed.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi kaudu kooskõlastamiseks Riigikantseile, Justiitsministeeriumile ja Siseministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks Välisluureametile, Riigi Kaitseinvesteeringute Keskusele, Kaitsevägele ja Kaitsepolitseiametile.